

NATURA 2000 - STANDARDOWY FORMULARZ DANYCH

dla obszarów specjalnej ochrony (OSO),
proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (pOZW),
obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW) oraz
specjalnych obszarów ochrony (SOO)

OBSZAR PLH220058
NAZWA OBSZARU Doliny Brdy i Chociny

ZAWARTOŚĆ

- [1. IDENTYFIKACJA OBSZARU](#)
- [2. POŁOŻENIE OBSZARU](#)
- [3. INFORMACJE PRZYRODNICZE](#)
- [4. OPIS OBSZARU](#)
- [5. STATUS OCHRONY OBSZARU](#)
- [6. POWIĄZANIA OBSZARU](#)
- [7. MAPA OBSZARU](#)

1. IDENTYFIKACJA OBSZARU

1.1. Typ B	1.2. Kod obszaru PLH220058	Powrót

1.3. Nazwa obszaru

Doliny Brdy i Chociny

1.4. Data opracowania 2008-08	1.5. Data aktualizacji 2025-02

1.6. Instytucja lub osoba przygotowująca wniosek:

Nazwisko/Organizacja: Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
Adres: Polska Al. Jerozolimskie 136 Warszawa 02-305
Adres e-mail: kancelaria@gdos.gov.pl

Data zaproponowania obszaru jako OZW:	2009-10
Data zatwierdzenia obszaru jako OZW(*):	2012-01
Data objęcia obszaru ochroną SOO:	2021-03
Krajowe odniesienie prawne dla formy ochrony SOO:	rozp. MKiŚ z dn. 4 lutego 2021 r. w spr. soo Doliny Brdy i Chociny (PLH220058)

2. POŁOŻENIE OBSZARU

2.1. Położenie centralnego punktu [wartości dziesiętne stopni]:

[Powrót](#)

Długość geograficzna
17.4481

Szerokość geograficzna
53.8381

2.2. Powierzchnia [ha]:

1455.76

2.3. Obszar morski [%]

0.0

2.5. Kod i nazwa regionu administracyjnego

Kod poziomu NUTS 2 Nazwa regionu

PL63	Pomorskie

2.6. Region biogeograficzny

Kontynentalny (100.0
%)

3. INFORMACJE PRZYRODNICZE

3.1. Typy siedlisk przyrodniczych występujących na terenie obszaru i ocena znaczenia obszaru dla tych siedlisk:

[Powrót](#)

Typy siedlisk wymienione w załączniku I						Ocena obszaru			
Kod	PF	NP	Pokrycie [ha]	Jaskinie [liczba]	Jakość danych	A B C D	A B C		
						Reprezentatywność	Powierzchnia względna	Stan zachowania	Ocena ogólna
3140			46.92		M	C	C	C	C
3150			19.13		M	C	C	C	C
6510			1.63		M	C	C	B	C
7140			0.56		G	B	C	B	C
91D0			14.02		M	C	C	C	C
91T0			60.98		M	C	C	C	C

- PF: dla typów siedlisk, do których mogą odnosić się zarówno formy priorytetowe, jak i niepriorytetowe (6210, 7130, 9430) należy wpisać „x” w kolumnie PF celem wskazania formy priorytetowej.
- NP: jeśli dany typ siedliska nie istnieje już na danym terenie, należy wpisać „x” (opcjonalnie).
- Pokrycie: można wpisywać z dokładnością do wartości dziesiętnych.
- Jaskinie: w przypadku siedlisk typu 8310 i 8330 (jaskinie) należy podać liczbę jaskiń, jeśli nie są dostępne szacunkowe dane na temat powierzchni.
- Jakość danych: G = „wysoka” (np. na podstawie badań); M = „przeciętna” (np. na podstawie częściowych danych i ekstrapolacji); P = „niska” (np. zgrubne dane szacunkowe).

3.2. Gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EEG oraz ocena znaczenia obszaru dla tych gatunków

Gatunki				Populacja na obszarze						Ocena obszaru				
Grupa	Kod	Nazwa naukowa	S	NP	Typ	Wielkość		Jednostka	Kategoria	Jakość danych	A B C D	A B C		
						Min	Maks		C R V P		Populacja	Stan zachowania	Izolacja	Ogólnie
M	1337	Castor fiber			p	40	60	i		M	C	C	C	C
I	1088	Cerambyx cerdo			p					DD	C	B	B	B
I	1083	Lucanus cervus			p					DD	C	B	B	B
M	1355	Lutra lutra			p	4	5	i		M	C	B	C	C

- Grupa: A = płazy, B = ptaki, F = ryby, I = bezkręgowce, M = ssaki, P = rośliny, R = gady.
- S: jeśli dane o gatunku są szczególnie chronione i nie mogą być udostępnione publicznie, należy wpisać „tak”.
- NP: jeśli dany gatunek nie występuje już na danym terenie, należy wpisać „x” (opcjonalnie).
- Typ: p = osiadłe, r = wydające potomstwo, c = przelotne, w = zimujące (w przypadku roślin i gatunków niemigrujących należy użyć terminu „osiadłe”).
- Jednostka: i = osobniki pojedyncze, p = pary lub inne jednostki według standardowego wykazu jednostek i kodów zgodnego ze sprawozdawczością na podstawie art. 12 i 17 (zob. [portal referencyjny](#)).
- Kategorie liczebności (kategoria): C = powszechne, R = rzadkie, V = bardzo rzadkie, P = obecne - wypełnić, jeżeli brak jest danych (DD), lub jako uzupełnienie informacji o wielkości populacji.
- Jakość danych: G = „wysoka” (np. na podstawie badań); M = „przeciętna” (np. na podstawie częściowych danych i ekstrapolacji); P = „niska” (np. zgrubne dane szacunkowe); DD = brak danych (kategorię tę należy stosować wyłącznie, jeśli nie da się dokonać nawet zgrubej oceny wielkości populacji - w takiej sytuacji można pozostawić puste pole dotyczące wielkości populacji, jednak pole „Kategorie liczebności” musi być wypełnione).

4. OPIS OBSZARU

4.1. Ogólna charakterystyka obszaru

[Powrót](#)

Klasa siedliska przyrodniczego	Pokrycie [%]
N10	14.9
N06	3.66
N17	66.51
N12	14.92
Ogółem pokrycia siedliska przyrodniczego	100

Dodatkowa charakterystyka obszaru:

Ostoja obejmuje fragment doliny Brdy, odcinek doliny Chociny, rynnę jezior Duże Głuche i Małe Głuche, rynnę jezior Małe i Duże Łowne (wraz z rezerwatem przyrody „Jezioro Małe Łowne”), a także położony między rzeką Chociną a rynną jezior Głuchych fragment równiny sandrowej z ubogimi, oligotroficznymi siedliskami borów chrobotkowych. Od wschodu ostoja przylega do brzegu jeziora Charzykowskiego. Rynny polodowcowe wcięte w równinę sandrową, wypełnione jeziorami lub wykorzystywane przez rzeki, są typowe dla krajobrazu Borów Tucholskich.

W obu dolinach są także obecne starorzecza, co jest unikatem w Borach Tucholskich. Do ostoi należą też sąsiadujące z dolinami jeziora: dystroficzne jez. Małe Łowne oraz kilka zbiorników eutroficznymi. Istotne są

zasoby typowych dla Borów Tucholskich borów chrobotkowych.

Rzeka Brda jest popularnym szlakiem kajakowym, spływy odbywają się także w granicach ostoi.

4.2. Jakość i znaczenie

Przedmiotami ochrony w obszarze jest obecnie 9 typów siedlisk przyrodniczych (3110, 3140, 3150, 3260, 6510, 7140, 91D0, 91E0 i 91T0) oraz 4 gatunki zwierząt (kozióróg dębosz, jelonek rogacz, bóbr europejski i wydra). Usunięcie 3110, 3260 i 91E0 oczekuje na akceptację KE. Planowane jest dodanie do przedmiotów ochrony siedliska 7110.

3110 - Jeziora lobeliowe

Inwentaryzacja terenowa (dok.PZO) potwierdziła brak siedliska w obszarze objętym PZO.

W obszarze Natura 2000 Doliny Brdy i Chociny PLH220058 wg danych sdf siedlisko to ma powierzchnię 2,77 ha. Z kolei według danych Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w obszarze tym nie występują jeziora lobeliowe. W trakcie badań w 2022 r. nie stwierdzono występowania w ostoi jezior lobeliowych. Spośród czterech badanych zbiorników Małe Łowne, Duże Łowne, Duże Głuche i Małe Głuche, w żadnym nie zidentyfikowano zespołów roślinnych, które mogą stanowić identyfikator fitosocjologiczny dla siedliska 3110 tj. zespołu brzeżycy jednokwiatowej i wywłócznika kłosowego *Myriophyllo-Littorelletum*, zespołu lobelii jeziornej *Lobelietum dortmannea* lub zespołu poryblina jeziornego *Isoëtetum lacustris*. Zatem podanie ww. siedliska w SDF obszaru stanowi pierwotny błąd naukowy, gdyż nie ma informacji literaturowych, które wskazywałyby na jego istnienie w ostoi. Również badania terenowe nie potwierdzają jego występowania. Dlatego też złożono wniosek o wykreślenie siedliska z SDF. Wniosek dotyczący usunięcia przedmiotu ochrony oczekuje na akceptację Komisji Europejskiej.

3140 - Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki z podwodnymi łąkami ramienic (*Characteria* spp.)

Siedlisko zajmuje powierzchnię 46,92 ha. W trakcie weryfikacji terenowej w 2022 r. do siedliska zaliczono jeziora Duże Głuche i Małe Głuche. Przeprowadzone badania są pierwszą oceną, brak jest wcześniejszych danych umożliwiających porównanie stanu zachowania.

Ogólna ocena stanu ochrony siedliska w obszarze: niezadowolający (U1). Zaniżona ocena w przypadku zbiorników wodnych wynika głównie z oceny parametru „powierzchnia siedliska”. W jednym przypadku odnotowano znaczący ubytek powierzchni. W jednym całkowity brak wody. Również parametr „perspektywy ochrony” w dwóch przypadkach oceniono jako zły (U2) w kontekście nasilających się skutków zmian klimatycznych oraz możliwości całkowitego wyschnięcia.

Reprezentatywność – C znacząca. W obrębie wszystkich zbiorników wodnych odnotowano znaczące zróżnicowanie roślinności – głównie szuwarów właściwych a także roślinności wodnej. Jednak w stosunku do wzorców różnorodność zbiorowisk roślinnych należy uznać za niską i nieco odbiegającą od wzorców syntaksonomicznych siedliska. Również powierzchnia siedliska wydaje się być w skali kraju zaniedbywalna. Powierzchnia względna – C - $2\% \geq p > 0\%$ krajowych zasobów siedliska.

Ocena stanu zachowania – C (średni lub zdegradowany). Stopień zachowania struktury – III średnio zachowana z uwagi na znaczny stopień degradacji spowodowany drastycznym spadkiem poziomu lustra wody. Stopień zachowania funkcji – III perspektywy średnie z uwagi na niewielką powierzchnię oraz zagrożenie wysychaniem, nadmierną eutrofizacją wywołaną m.in. spadkiem poziomu lustra wody i związane z tym uruchamianie osadów dennych. Możliwość otworzenia –III w przypadku siedliska 3140 w praktyce – trudne.

Ocena ogólna – C – znacząca. Znaczenie obszaru dla ochrony siedliska w kraju na granicy znaczącego przede wszystkim z uwagi na bardzo małą powierzchnię jaką siedlisko zajmuje w obszarze oraz złe perspektywy ochrony. Niemniej jednak stanowi miejsce potencjalnego występowania wielu gatunków roślin i zwierząt.

Stopień rozpoznania (jakość danych wysoka)– G – pełna inwentaryzacja przyrodnicza wykonana przez ekspertów przyrodniczych zgodnie z przyjętymi przez właściwe merytorycznie organy administracji metodami i wytycznymi – na potrzeby PZO, dane własne.

3150 - Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*

Siedlisko zajmuje powierzchnię 19,13 ha. W obszarze objętym PZO znalazły się 4 eutroficzne zbiorniki wodne położone w dolinie Brdy. Dwa z nich to klasyczne starorzecza natomiast jeden to jeziorko stanowiące prawdopodobnie pozostałość dawnego, większego zbiornika przepływowego. W przypadku podwyższonych stanów wody w Brdzie zbiornik okresowo bywa zasilany również jej wodami. W trakcie prowadzonej oceny

jeden zbiornik uzyskał ocenę stanu ochrony właściwą (FV), natomiast dwa pozostałe ocenę złą (U2) co wynikało głównie z faktu znaczącego obniżenia poziomu wody a w przypadku jednego z nich całkowitego wyschnięcia. Ostatnim zbiornikiem zakwalifikowanym do siedliska jest jezioro Duże Łowne o pow. ok. 16 ha. Stan tego jeziora oceniono jako niezadowolający (U1).

Ogólna ocena stanu ochrony siedliska w obszarze: niezadowolający (U1). Zaniżona ocena w przypadku zbiorników wodnych wynika głównie z oceny parametru „powierzchnia siedliska”. W jednym przypadku odnotowano znaczący ubytek powierzchni. W jednym całkowity brak wody. Również parametr „perspektywy ochrony” w dwóch przypadkach oceniono jako zły (U2) w kontekście nasilających się skutków zmian klimatycznych oraz możliwości całkowitego wyschnięcia.

Reprezentatywność – C znacząca. W obrębie wszystkich zbiorników wodnych odnotowano znaczące zróżnicowanie roślinności – głównie szuwarów właściwych, a także roślinności wodnej. Jednak w stosunku do wzorców różnorodność zbiorowisk roślinnych należy uznać za niską i nieco odbiegającą od wzorców syntaksonomicznych siedliska. Również powierzchnia siedliska wydaje się być w skali kraju zaniedbywalna. Powierzchnia względna – C - $2\% \geq p > 0\%$ krajowych zasobów siedliska.

Ocena stanu zachowania – C (średni lub zdegradowany). Stopień zachowania struktury – III średnio zachowana z uwagi na znaczny stopień degradacji spowodowany drastycznym spadkiem poziomu lustra wody. Stopień zachowania funkcji – III perspektywy średnie z uwagi na niewielką powierzchnię oraz zagrożenie wysychaniem, nadmierną eutrofizacją wywołaną m.in. spadkiem poziomu lustra wody i związane z tym uruchamianie osadów dennych. Możliwość utworzenia –III w przypadku siedliska 3150 w praktyce – trudne.

Ocena ogólna – C – znacząca. Znaczenie obszaru dla ochrony siedliska w kraju na granicy znaczącego przede wszystkim z uwagi na bardzo małą powierzchnię jaką siedlisko zajmuje w obszarze oraz złe perspektywy ochrony. Niemniej jednak stanowi miejsce potencjalnego występowania wielu gatunków roślin i zwierząt.

Stopień rozpoznania (jakość danych wysoka) – G – pełna inwentaryzacja przyrodnicza wykonana przez ekspertów przyrodniczych zgodnie z przyjętymi przez właściwe merytorycznie organy administracji metodykami i wytycznymi – na potrzeby PZO, dane własne.

Powierzchnia względna – C - $2\% \geq p > 0\%$ krajowych zasobów siedliska.

Ocena stanu zachowania – C (średni lub zdegradowany). Stopień zachowania struktury – III średnio zachowana z uwagi na brak zachodzącego procesu dystrofizacji. Stopień zachowania funkcji – III perspektywy średnie z uwagi na niewielką powierzchnię oraz zagrożenie nadmiernymi wahaniami wody lub znaczącym obniżeniem poziomu lustra wody. Możliwość utworzenia –III w przypadku siedliska 3160 w praktyce – trudne.

Ocena ogólna – C – znacząca. Znaczenie obszaru dla ochrony siedliska w kraju na granicy znaczącego przede wszystkim z uwagi na bardzo małą powierzchnię jaką siedlisko zajmuje w obszarze.

Stopień rozpoznania (jakość danych wysoka) – G – pełna inwentaryzacja przyrodnicza wykonana przez ekspertów przyrodniczych zgodnie z przyjętymi przez właściwe merytorycznie organy administracji metodykami i wytycznymi – na potrzeby PZO, dane własne.

3260 - Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (*Ranunculion fluitantis*)

Inwentaryzacja terenowa wykazała brak siedliska w obszarze objętym PZO. Siedlisko obejmuje cieki wodne o średnio intensywnym lub intensywnym przepływie porośnięte przez zakorzenione w dnie rośliny zanurzone lub z pływającymi liśćmi ze związku *Ranunculion fluitantis*, przede wszystkim włosieniczniki (jaskry, rodzaj *Batrachium*) lub wodne mszaki. W metodyce monitoringu GIOŚ (GIOŚ 2011) zaleca się zaliczanie do siedliska wyłącznie stanowisk charakteryzujących się występowaniem włosieniczników. Za typowe dla siedliska uznano gatunki włosieniczników: *Batrachium aquatile*, *B. baudotii*, *B. fluitans*, *B. peltatum*, *B. trichophyllum*, ponadto: *Callitriche hamulata*, *C. cophcarpa*, *Groenlandia densa*, *Potamogeton nodosus*, *Fontinalis antipyretica*, *Scapania undulata*.

Według danych z sdf siedlisko w obszarze Natura 2000 obserwowano na stanowisku w rzece Chocina i Brda. Na podstawie weryfikacji terenowej stwierdzono, iż cieki te nie stanowią siedliska 3260 w ujęciu zawartym w metodyce monitoringu GIOŚ (Szozkiewicz, Gebler 2012). Wg tej metodyki do wyznaczenia siedliska 3260 wskazane jest, aby w cieku występowały ww. gatunki roślin. W ramach prac nad PZO przepłynięto kajakiem rzekę Chocinę i Brdę, celem wyszukania gatunków włosieniczników. Szczegółnej analizie poddano roślinność w miejscach doświetlonych (poza zwartymi kompleksami lasów), w rejonie mostów i przepustów oraz w rejonie zabudowań. W ramach badań ustalono, że rzeka posiada piaszczyste lub drobnopiaszczyste dno, przepływ wody ma charakter wartki, miejscami wzburzony. W miejscach pod okapem drzew brak było roślinności lub była ona skąpo rozwinięta z udziałem cienioznośnych gatunków, np.

potocznika wąskolistnego *Berula erecta* i moczarki kanadyjskiej *Elodea canadensis*. W miejscach doświetlonych roślinność zanurzona była obficie rozwinięta. Jednak notowano najczęściej pospolitych przedstawicieli flory: jeżogłówkę pojedynczą *Sparganium emersum*, moczarkę kanadyjską *Elodea canadensis*, zdrojka pospolitego *Fontinalis antipyretica*, rdestnicę grzebieniastą *Stuckenia pectinata*, rdestnicę kędzierzawą *Potamogeton crispus* oraz rzadziej rdestnicę alpejską *Potamogeton alpinus* i rdestnicę Brechtolda *Potamogeton berchtoldii*. Ponadto w rejonie mostu w Zielonej Chocinie zanotowano hildenbrandię rzeczną *Hildenbrandia rivularis*.

W związku z powyższym złożono wniosek o wykreślenie siedliska z SDF. Wniosek dotyczący usunięcia przedmiotu ochrony oczekuje na akceptację Komisji Europejskiej.

6510 - Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*)

Zgodnie z analizą dostępnych danych (WZS, inwentaryzacje BULiGL, dokumentacja do PZO) siedlisko to nigdy nie występowało na terenie obszaru Natura 2000 Doliny Brdy i Chociny. Pełna inwentaryzacja terenowa na potrzeby PZO również wykazała brak siedliska w obszarze objętym badaniami. Zaproponowano jednoznaczne usunięcie (wykreślenie) siedliska 6510 z listy przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 Doliny Brdy i Chociny. Niemniej obszar objęty pełną inwentaryzacją na potrzeby PZO nie obejmował swoim zasięgiem terenu Nadleśnictwa Przymuszewo, dla którego obowiązuje PUL z zakresem art. 28 uop. W dokumencie tym wykazano 3 płyty siedliska 6510 o łącznej powierzchni 1,63 ha. Analiza danych zawartych w PUL wskazuje jednak, iż łąki zaklasyfikowane jako siedlisko 6510 są łąkami zubożałymi florystycznie, intensywnie użytkowanymi. Stanowią one płyty przejściowe łąk wilgotnych i świeżych oraz należałoby je zaklasyfikować do wyższej jednostki fitosocjologicznej niż związek, a nie jako siedlisko 6510. Jedno ze zdjęć fitosocjologicznych wykonanych na potrzeby PUL może wskazywać ewentualnie na łąkę świeżą, co nie jest jednak jednoznaczne z koniecznością wskazywania tego płatu jako siedliska 6510. W jednym z nich charakter łąki jest zbliżony do siedliska 6510 niemniej jednak łąka jest intensywnie koszona i zubożała florystycznie, lokalnie w zagłębieniach występuje typ łąki wilgotnej lub podmokłej.

Mimo ww. przesłanek, w związku z problematyczną klasyfikacją siedliska oraz rozbieżnością zdań fitosocjologów, uznaje się, iż łąki wykazane w PUL dla Nadleśnictwa Przymuszewo stanowią siedlisko 6510 i zajmują powierzchnię 1,63 ha. W pozostałym obszarze siedlisko nie występuje oraz nie występowało (brak danych literaturowych). Na chwilę obecną nie ma jednak pewności, iż jest to pierwotny błąd naukowy, a siedlisko nigdy na terenie obszaru Natura 2000 Doliny Brdy i Chociny nie będzie występować.

Ewentualne zmiany w SDF pod kątem usunięcia siedliska z listy przedmiotów ochrony nastąpią po uzyskaniu szczegółowych badań wszystkich płatów mogących potencjalnie stanowić siedlisko 6510, które jednoznacznie wskażą jakie jednostki fitosocjologiczne występują w obszarze oraz jakie potencjalnie mogą się wykształcić.

7140 - Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzeria-Caricetea*)

W obszarze: siedlisko występuje w postaci jednego płatu wokół jeziora dystroficznego w rezerwacie Jezioro Małe Łowne. Jezioro Małe Łowne – typowy zbiornik dystroficzny o średniej głębokości ok. 3m i maksymalnej ok. 7 m. W całości otoczony wąskim płem mszarnym przechodzącym w lasy bagienne. W obrębie lustra wody brak nymfeidów i elodeidów. Mszar od lustra wody dzieli wąski pas szuwaru turzycy bagiennej. Jezioro otoczone jest terenami leśnymi – borami świeżymi, porastającymi niewielkie pagórki. Poziom lustra wody stabilny jednak w dłuższej perspektywie czasowej wyraźne wahania.

Siedlisko obejmuje fragmenty mszarów bezpośrednio przylegające do lustra wody w mozaice z mszarem *Andromeda-Sphagnetum magellanici* (7110) o łącznej powierzchni 0,56 ha.

Ogólna ocena stanu ochrony siedliska w obszarze: właściwa (FV). Siedlisko w obrębie 1 płatu (stanowiska) uzyskało ocenę właściwą (FV) w stosunku do wszystkich wskaźników i parametrów.

Reprezentatywność – B – dobra. Torfowisko buduje mszar zakwalifikowany do zespołu *Sphagno recurvi-Eriophoretum angustifolii*. Charakteryzuje się obecnością typowych i charakterystycznych gatunków roślin torfowiskowych i bagiennych. Na listę gatunków charakterystycznych składają się: *Sphagnum magellanicum*, *Sphagnum fallax*, *Sphagnum cuspidatum*, *Eriophorum angustifolium*, *Andromeda polifolia*, *Eriophorum vaginatum*, *Drosera rotundifolia*, *Oxycoccus palustris*, *Scheuchzeria palustris*, *Rhynchospora alba*, *Ledum palustre*, *Sphagnum angustifolium*, *Polytrichum strictum*, *Aulacomnium palustre*, *Carex rostrata*. Powierzchnia względna – C - $2\% \geq p > 0\%$ krajowych zasobów siedliska.

Ocena stanu zachowania – B (dobry). Stopień zachowania struktury – II dobry. Siedlisko charakteryzuje się stosunkowo bogatym składem gatunkowym jeżeli chodzi o gatunki charakterystyczne dla siedliska.

Przeważającą część powierzchni siedliska posiada dobre warunki hydrologiczne. Stopień zachowania funkcji – II dobrze zachowana.

Ocena ogólna – C – znacząca. Znaczenie obszaru dla ochrony siedliska w kraju na granicy znaczącego przede wszystkim z uwagi na bardzo małą powierzchnię jaką siedlisko zajmuje w obszarze jednak z uwagi na dobry stan ochrony oraz powszechnie pogarszający się stan ochrony siedliska i jego zanik na terenie kraju (wysychanie) znaczenie obszaru należy uznać jako znaczące.

Stopień rozpoznania (jakość danych wysoka)– G – pełna inwentaryzacja przyrodnicza wykonana przez ekspertów przyrodniczych zgodnie z przyjętymi przez właściwe merytorycznie organy administracji metodykami i wytycznymi – na potrzeby PZO, dane własne.

91D0 - Bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi Pinetum*, *Pino mugo--Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum*) i brzoźowo--sosnowe bagienne lasy borealne
W obszarze: siedlisko występuje w postaci dwóch płatów o zbliżonej wielkości, zajmując łącznie powierzchnię 14,02 ha. Jeden z nich znajduje się w rezerwacie Jezioro Małe Łowne, drugi w zagłębieniu pomiędzy pagórkami w niewielkiej odległości od Jeziora Duże Łowne.

Ogólna ocena stanu ochrony siedliska w obszarze: niezadowolający (U1). Na podstawie przyjętych wskaźników jeden płat położony na północny-zachód od Jeziora Duże Łowne uzyskał ocenę złą (U2) – głównie z uwagi silne przesuszenie i związane z tym konsekwencje w postaci zubożonej listy gatunków charakterystycznych, szczególnie torfowców. Płat w granicach rezerwatu Jezioro Małe Łowne pod względem wszystkich wskaźników uzyskał ocenę właściwą (FV).

Reprezentatywność – C znacząca. W obrębie wszystkich płatów odnotowano typowy układ i zróżnicowanie roślinności niestety w przypadku jednego z płatów o istotnie zaburzonych warunkach hydrologicznych, zubożonej florze oraz znaczącej obecności gatunków obcych. Powierzchnia względna – C - $2\% \geq p > 0\%$ krajowych zasobów siedliska.

Ocena stanu zachowania – C (średni lub zdegradowany). Stopień zachowania struktury – III średnio zachowana z uwagi na znaczny stopień degradacji spowodowany drastycznym spadkiem poziomu lustra wody. Stopień zachowania funkcji – III perspektywy średnie z uwagi na niewielką powierzchnię oraz zagrożenie wysychaniem. Możliwość otworzenia – III trudne z uwagi na brak możliwości poprawy warunków hydrologicznych (obydwa płaty zajmują bezodpływowe zagłębienia terenowe).

Ocena ogólna – C – znacząca. Znaczenie obszaru dla ochrony siedliska w kraju na granicy znaczącego przede wszystkim z uwagi na bardzo małą powierzchnię jaką siedlisko zajmuje w obszarze oraz niekorzystne perspektywy ochrony.

Stopień rozpoznania (jakość danych wysoka)– G – pełna inwentaryzacja przyrodnicza wykonana przez ekspertów przyrodniczych zgodnie z przyjętymi przez właściwe merytorycznie organy administracji metodykami i wytycznymi – na potrzeby PZO, dane własne.

91E0 - Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*) i olsy źródliskowe

Dane Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego nie wskazywały występowania siedliska w obszarze objętym planem zadań ochronnych, pełna inwentaryzacja terenowa również wykazała brak siedliska w obszarze objętym PZO. Zgodnie z danymi WZS jeden płat siedliska 91E0 występuje na terenie Nadleśnictwa Przymuszewo, jednak siedlisko w tych wydzieleniach nie zostało skartowane i wykazane w PUL Nadleśnictwa Przymuszewo na okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2028 r. zawierającym zakres art. 28 ustawy o ochronie przyrody. W wydzieleniach tych rośnie głównie sosna, są to siedliska borów świeżych, w tym bory chrobotkowe (siedlisko 91T0). Zatem podanie siedliska 91E0 w sdf obszaru (o pow. 245,88 ha) stanowi pierwotny błąd naukowy, gdyż nie ma żadnych informacji literaturowych, które wskazywałyby na jego istnienie w ostoi, inwentaryzacja terenowa również potwierdziła jego brak. Ponadto podkreślić należy, że obie rzeki Chocina i Brda płyną w krajobrazie rolniczym (wśród pól, łąk, pastwisk) w obecności zadrzewień (pojedyncze drzewa wzdłuż rzek) tworzonych głównie przez olsze czarne, pojedyncze wierzby. Potencjalne miejsca rozwoju siedliska np. dno doliny, wysięki - zajęte są głównie przez podmokłe i wilgotne łąki lub zbiorowiska szuwarowe i nie ma możliwości, aby na terenie tym występowało siedlisko 91E0 – należy to traktować jako omyłkę pisarską.

W związku z powyższym złożono wniosek o wykreślenie siedliska z SDF. Wniosek dotyczący usunięcia przedmiotu ochrony oczekuje na akceptację Komisji Europejskiej.

91T0 Sosnowy bór chrobotkowy (*Cladonio-Pinetum* i chrobotkowa postać *Peucedano-Pinetum*)

Siedlisko występuje w obszarze na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Przymuszewo. Aktualnie stan siedliska 91T0 oceniono jako zły U2. Ocenę wykonano dla dwóch największych powierzchniowo płatów w wydzieleniach: 334a, 336a i 336b. Płaty siedliska w terenie

określono jako reprezentatywne dla siedliska 91T0 w stopniu C.

Reprezentatywność – C znacząca. W obrębie wszystkich płatów odnotowano typowy układ i zróżnicowanie roślinności.

Powierzchnia względna – C - $2\% \geq p > 0\%$ krajowych zasobów siedliska.

Ocena stanu zachowania – C (średni lub zdegradowany). Stopień zachowania struktury – III średnio zachowana. Stopień zachowania funkcji – III perspektywy niezadowolające. Możliwość otworzenia – III trudne.

Ocena ogólna – C – znacząca. Znaczenie obszaru dla ochrony siedliska w kraju na granicy znaczącego przede wszystkim z uwagi na bardzo małą powierzchnię jaką siedlisko zajmuje w obszarze oraz niekorzystne perspektywy ochrony.

1088 kozioróg dębosz *Cerambyx cerdo*

W obszarze nie stwierdzono występowania gatunku.

1083 jelonek rogacz *Lucanus cervus*

W obszarze nie stwierdzono występowania gatunku.

1337 – Bóbr europejski *Castor fiber*

Analiza występowania bobra w Obszarze objęła punkty monitoringowe (stanowiska obserwacji) zlokalizowane na głównych rzekach obszaru (Brda – 3 punkty) i Chocina (5 punktów) oraz na 3 jeziorach. Na wszystkich odnotowano ślady bytowania tego gryzonia, ale dowody bieżącej aktywności bobrów (świeże ślady obecności bobrów) stwierdzono na 81,8% stanowisk obserwacji.

Określone na podstawie uzyskanych wyników aktualne zagęszczenie rodzin bobrowych w Obszarze może wynosić 10-15. W szacowaniu liczebności całkowitej przyjmuje się wartość ok. 4 osobników/rodzinę na pojedynczym stanowisku, zatem w Obszarze bytuje około 40-60 osobników.

Obecność bobra w Obszarze nie ma charakteru kształtowania przez niego stosunków wodnych – ssak ten związany jest korytem obu płynących tu rzek, brak jest cieków, które mogłyby być zajmowane i poddawane przez bobry kształtowaniu do preferowanego stanu siedliska. Z uwagi na ubogą bazę żerową gatunek może jednak wpływać na stan przybrzeżnych zadrzewień: poprzez ścinanie drzew oraz obserwowane okorowywanie pni powodujące ich zamieranie.

Ocena populacji: C ($2\% \geq p > 0\%$) - Populacja osiadła. Gatunek występujący równomiernie na całym obszarze; zasięg stwierdzeń oraz stan i dostępność siedlisk nie budzą obaw co do stabilnych perspektyw dla populacji. Liczebność populacji szacowana na: nie mniej niż 40-60 osobników.

Ocena stanu zachowania: C - Gatunek preferujący duże i średnie rzeki o naturalnych nieuregulowanych brzegach, porośniętych zadrzewieniami i zakrzaczeniami z udziałem preferowanych gatunków o miękkim drewnie oraz z obecnością miejsc pozwalających na lokalizowanie schronień – nor i żeremi (wymagany potencjał norowy wzdłuż brzegów lub szuwały ze stałym poziomem wody). Elementy siedliska istotne z punktu widzenia biologii gatunku i dynamiki rozwoju populacji występują w Obszarze w stopniu suboptymalnym; np. stosunkowo uboga jest baza żerowa, a obie przepływające tu rzeki nie spełniają kryteriów cieków preferowanych przez gatunek, będąc raczej siedliskami suboptymalnymi (szczególnie Chocina). Dlatego za stan elementów siedliska przyznano ocenę III (stan siedlisk jest konsekwencją ich naturalnego wykształcenia w wyniku sposobu wielowiekowego użytkowania, a nie wynika ze szczególnego zdegradowania w ostatnim okresie). Ze względu na uwarunkowania naturalne, niecelowa i bardzo trudna byłaby zmiana tych elementów (ocena III). Proponuje się więc zaktualizować ocenę C (z dotychczasowej oceny A) – stan zachowania siedliska średni (choć nie zdegradowany), uwzględniając stan zarówno w wymiarze aktualnym jak i poprzez perspektywę jego zachowania w przyszłości.

Ocena izolacji: C (populacja nieizolowana w obrębie rozległego obszaru występowania). Brak istotnych przeszkód uniemożliwiających migrację osobników w ramach systemu rzecznej Brdy i jej dopływów.

Ocena ogólna: C (znacząca) - Obszar ma istotne znaczenie dla ochrony lokalnej i regionalnej populacji gatunku, a z uwagi na swoją specyfikę obejmuje przede wszystkim wąskie obszary dolin rzecznych, które stanowią dogodne siedlisko gatunku pozwalające na utrzymywanie się regionalnej populacji, a jednocześnie tworzą korytarze migracji na zewnątrz i do Obszaru.

1355 – Wydra *Lutra lutra*

Gatunek podczas obecnej inwentaryzacji zarejestrowany został na obu rzekach Obszaru: Brdzie i Chocinie oraz jeziorze Dużym Łownym; nie stwierdzono gatunku w bardziej izolowanej od cieków rynnie Jezior Głuchych (choć pojawianie się tam osobników migrujących nie jest wykluczone). Łącznie wykazano ślady

obecności gatunku na 7 punktach monitoringowych.

Zarówno Brda, jak i Chocina, wydają się na większości odcinków spełniać wymagania tego gatunku pod względem warunków siedliskowych jak i podstawowej bazy pokarmowej (ocenianej poprzez zróżnicowanie ichtiofauny – z kryterium powyżej pięciu gatunków).

Bez szczegółowych badań terenowych powiązanych z identyfikacją poszczególnych osobników (telemetry lub bogatsza baza tropów osobników z poszczególnych lokalizacji) trudno jest jednoznacznie ocenić liczebność gatunku. Bazując jednak na rozmieszczeniu obserwacji i przyjmując, że parametry siedliskowe świadczą o dobrych warunkach dla gatunku, można wnioskować, że na tym Obszarze może bytować około 4-5 terytorialnych osobników (w tym 2 terytorialnych samców, być może funkcjonujących na terytorium większym niż określony granicami Obszaru przebieg obu cieków).

Ocena populacji: C ($2\% \geq p > 0\%$) – populacja osiadła. Gatunek występujący równomiernie na całym obszarze w siedliskach spełniających wymogi gatunku; zasięg stwierdzeń oraz stan i dostępność właściwych siedlisk nie budzą obaw co do stabilnych perspektyw dla populacji. Wielkość populacji szacowana na: nie mniej niż 4-5 terytorialnych osobników.

Ocena stanu zachowania: B (dobry) - Gatunek preferujący jeziora, duże i średnie rzeki o naturalnych nieuregulowanych brzegach, pokrytych zadrzewieniami i zakrzaczeniami lub szuwarami. Rzeka Brda na przeważającym odcinku spełnia wymogi siedliskowe gatunku, rzeka Chocina odpowiednie warunki zapewnia tylko na pewnych fragmentach (jednak wobec mobilności osobników nie stanowi to decydującego ograniczenia dla występowania tu wydry).

Stan wykształcenia i zachowania elementów siedliska istotnych z punktu widzenia biologii wydry i dynamiki rozwoju populacji uznano za zachowany w stopniu dobrym (II), na podstawie wysokich wartości poszczególnych wskaźników cząstkowych oceniających strukturę siedliska, zarówno w wymiarze aktualnym jak i w perspektywie jej zachowania w przyszłości. Elementy siedliska wydry nie wymagają odtworzenia ani poprawy. Przesądza to o ocenie wskaźnika na poziomie B (dobry).

Ocena izolacji: C (populacja nieizolowana w obrębie rozległego obszaru występowania). Brak istotnych przeszkód uniemożliwiających migrację osobników w ramach systemu rzecznej Brdy i jej dopływów.

Ocena ogólna: C (znacząca). Obszar wypełnia kryteria odpowiedniego stanu zachowania siedlisk dla występowania niezagrożonej populacji wydry, której liczebność warunkowana jest tylko jej biologią gatunku i wymaganiami osobniczymi dotyczącymi wielkości terytorium. Sieć cieków oraz leżące w pobliżu Obszaru jeziora umożliwiają swobodne przemieszczanie się osobników.

4.3. Zagrożenia, presje i działania mające wpływ na obszar

Najważniejsze oddziaływania i działalność mające duży wpływ na obszar

Oddziaływania negatywne			
Poziom	Zagrożenia i presje [kod]	Zanieczyszczenie (opcjonalnie) [kod]	Wewnętrzne / zewnętrzne [i o b]
H	F02.03		i
H	G01.03		i
H	G01.08		i
H	E01.03		i
H	J02.01		b
M	F01.01		i
M	H01.08		i
M	I01		i
M	M01.02		b
Oddziaływania pozytywne			
Poziom	Działania, zarządzanie [kod]	Zanieczyszczenie (opcjonalnie) [kod]	Wewnętrzne / zewnętrzne [i o b]
L	X		b

Poziom: H = wysoki, M = sredni, L = niski.

Zanieczyszczenie: N = stosowanie azotu, P = stosowanie fosforu/fosforanów, A = stosowanie kwasów/zakwaszanie, T = toksyczne chemikalia nieorganiczne, O = toksyczne chemikalia organiczne, X = zanieczyszczenia mieszane.
i = wewnętrzne, o = zewnętrzne, b = jednoczesne.

4.4. Własność (opcjonalnie)

Typ	[%]	
Publiczna	Krajowa/federalna	0
	Kraj	0
	związkowy/województwo	0
	Lokalna/gminna	0
Inna publiczna	0	
Własność łączna lub współwłasność	0	
Prywatna	0	
Nieznana	100	
Suma	100	

4.5. Dokumentacja (opcjonalnie)

1. Choiński A. 2002 Rzeki Borów Tucholskich. W: Banaszak J., Tobolski K. (red.) Park Narodowy Bory Tucholskie na tle projektowanego rezerwatu biosfery PNBT, Charzykowy2. <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/reports20123>. 2. Inwentaryzacja przyrodnicza Natura 2000 w Lasach Państwowych 2007 Nadleśnictwo Przymuszewo. 3. Inwentaryzacja przyrodnicza Natura 2000 w Lasach Państwowych 2007 Nadleśnictwo Rytel. 4. Bociąg K., Gadomska A. 2013. Baza danych jezior lobeliowych województwa pomorskiego i regionu wodnego Dolnej Wisły. 5. Reszka J., Cyzman W., Lewczuk M., Bajerowski W., Ćwiklińska P., Kurek P., Kowalkowski J., Kozerog P. 2019. Plan Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Przymuszewo na okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2028 r. Zakres Planu Zadań Ochronnych Dla Obszarów Natura 2000: Doliny Brdy i Chociny PLH220058, Ostoja Zapceńska PLH220057 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Przymuszewo. RDLP w Toruniu. 6. Stańko R., Rekowska E., Krzyśków T., Banaszak K., Kwaśny Ł., Horabik D. 2022. Dokumentacja Planu Zadań Ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Brdy i Chociny PLH220058 w województwie pomorskim.

5. STATUS OCHRONY OBSZARU (OPCJONALNIE)

5.1. Istniejące formy ochrony na poziomie krajowym i regionalnym:

[Powrót](#)

Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]
PL04	1.63	PL03	93.79	PL01	0.4
PL02	1.98				

5.2. Powiązanie opisanego obszaru z innymi formami ochrony:

na poziomie krajowym lub regionalnym:

Kod rodzaju	Nazwa terenu	Rodzaj	Pokrycie [%]
PL03	Zaborski Park Krajobrazowy	*	93.79

PL04	Fragment Borów Tucholskich	*	0.0
PL02	Jeziro Małe Łowne	*	1.98
PL04	Okolice Jezior Krępsko i Szczytno	*	1.62
PL01	Park Narodowy "Bory Tucholskie"	*	0.4

6. ZARZĄDZANIE OBSZAREM

6.1. Organ lub organy odpowiedzialne za zarządzanie obszarem:

[Powrót](#)

Organizacja:	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku
Adres:	Polska Chmielna 54/57 80-748 Gdańsk
Adres e-mail:	sekretariat@gdansk.rdos.gov.pl

6.2. Plan(-y) zarządzania:

Aktualny plan zarządzania istnieje:

☐	Tak
☒	Nie, ale jest w przygotowaniu
☐	Nie

7. MAPA OBSZARU

[Powrót](#)

Nr ID INSPIRE:

PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH220058

Mapa załączona jako plik PDF w formacie elektronicznym (opcjonalnie)

Tak Nie

Odniesienie lub odniesienia do oryginalnej mapy wykorzystanej przy digitalizacji granic elektronicznych (opcjonalnie)
